

מילוניאדה

(למילים המסתיימות ב"אדה" - 1898-1994)

בשתי הרשימות הקודמות בסדרה זו, שראו אור ב"לשונו לעס"¹, הצבענו על הקשר שבין המונח העתיק **אולימפיאדה** לבין השמות העבריים שנבחרו בתל-אביב בשנת תרצ"ב לשני אירועים חגיגיים, שנולדו באותו זמן עצמו - ה"עדלידע" וה"מכבייה". כזכור, ה**עדלידע** ניצחה אז את ה**פורימיאדה** (הצעת השם שנחשבה כבעלת הסיכויים הרבים ביותר עד שנולדה הברקתו של י"ד ברקוביץ), וה**מכביאדה** "הפסידה" במפתיע במאבק כנגד ה**מכבייה**. אולם, כראוי למונח הקשור בתחרויות ספורט, לא פרשה ה**אולימפיאדה** מן המאבק בין המילים העבריות המסתיימות ב"אדה לבין אלו המסתיימות ב"ייה, ומאבק זה נמשך והולך עד עצם ימינו אלה, כפי שנראה להלן.

השימוש במילים לועזיות המסתיימות ב"אדה, שמקורן יווני, היה מקובל גם על הקלסיקונים שלנו. ביאליק כינה את המשוררים והמספריים הצעירים של דורו בכינוי ה"פֶּלֶאָדָה", היא פֶּלֶאָדָה (Pleiades), קבוצת הכוכבים שבמזל שור, ותיאר בו כימת "כוכבים" מסוג אחר: חבורת משוררים או אמנים מצטיינים בעלי תכונות משותפות אחדות, שכוכבם דרך באותה תקופה.

ייתכן שהמילה הראשונה בזמן החדש שזינוגה שם או שורש עברי עם הסיומת היוונית הזאת הייתה המילה **אליאדה** - שם מסחרי שאימצה לעצמה חברה לייצור ולייצוא יינות מארץ-ישראל, שהוקמה בברלין בשנת 1898. ומדוע בחרה החברה דווקא בשם הכמו-הומרי הזה, האם יש קשר בין תחילת השם **אליאדה** לתחילת שמו של יין אליקנט, למשל? מסתבר שלא. לדברי ז' גלוסקין, שם החברה והיין אינו מרמז אלא לשמו הפרטי של אליהו (אלי, "איליה") שייד, פקידו של הברון רוטשילד במושבות היין.²

על חתימת מילה או שם עבריים בסיומת "אדה" כתב ישראל אלדד ברשימה הנושאת את הכותרת "פורימיאדה" (ידיעות אחרונות, י"ב באדר תשנ"ג [5.9.93]):

כותרת זו שהכתרתי את טורי היא אות לכך שאני ממלא מצווה זו כדת וכדין. לכאורה, צירוף משונה הוא - ואני הרי סולד מכל מיני שעטנז וכלאיים - של "פורים" ו"אדה". אך זה משונה רק עד דלא תדע שאין כאן שום שעטנז. שהרי

"פורים" כלל וכלל איננו מלה עברית כי אם פרסית, מלשון "פור - הוא הגורל". ולא קבעו חכמינו לחג שם עברי, גורל, כי אם שם פרסי, פור. על כן נאה לו ויאה לו הסיומת "יאדה" מיוונית (יש סברה שהמן היה מקדוני, והוא, זכור, שהפיל את הפור).

פורימיאדה הולם את החג, הולם את המגילה, הולם את הלשון, אף כי במשך הדורות נשכח עד דלא ידע שפור הוא פורים - ושתייהן מלים זרות הן. אך כשאתה בודק עמוק מזה, אתה מגלה להפתעתך שהנה גם שמות שני גיבורי המגילה, מרדכי הצדיק ואסתר הצדקת, שניהם שמות זרים ואף אליליים - שנתייהדו כל כך עד דלא ידע איש בימינו שאינם במקורם עבריים.

כפי שעשינו בפרק על המילים המסתיימות ב־ייה, אנו מביאים גם כאן מילון-זוטא - רשימה אלפביתית של מילים במשקל זה שהופיעו בכתב, בעיתונים ובספרים עבריים, משנת תרצ"ב (1932) ואילך.³ רובן נולדו בשנים האחרונות, בעיקר בשנים 1986-1987, כ"גל" אֶפְנִיתִי בעיתונות ובלשון הדיבור. כמו ברשימה הקודמת, גם כאן מציין התאריך את השנה שבה מצאנו לראשונה את המילה בדפוס, אך ייתכן מאוד שהיא הייתה בשימוש כבר קודם לכן. רבות מן המילים המובאות ב"מילוניאדה" זו הן מילים חד־פעמיות וכינויים הומוריסטיים, לעתים לגלגניים, שחלפו כלעומת שצצו, אך כמה מהן כבר נשתרשו בלשון הדיבור ונכנסו אפילו לספרות היפה.

- אוניברסיאדה (1985): תחרות ספורט בין־אוניברסיטאית.
- איחודיאדה (1987): "משחקי איחודיאדה", "מדוע לא ניתן לכנס את כל אגודות הספורט שלנו תחת קורת גג אחת, למופע אחד גדול תחת השם - משחקי איחודיאדה?" (מעריב, מכתב למערכת).
- אליצוריאדה (1987): כינוי לכנסי ה"אליצוריה". "פעם משחקי הפועל, פעם משחקי מכבי ופעם משחקי אליצוריאדה" (שם). השווה **אליצוריה** ברשימה הקודמת.
- אספסופיאדה (1990): "אספסופיאדה של המפלגה" (הארץ).
- אתיופיאדה (1985): כינוי ל"חגיגה האתיופית" במדור סאטירי (במחנה).
- בלוניאדה (1992): מופע הפרחת בלונים. ראה גם **עפיפוניאדה** ועוד.
- בקטיאדה (1985): הצגת כמה ממחזותיו של סמואל בֶּקֶט (במודעת פסטיבל ישראל, ועוד בעיתונות).
- ג'אקטיאדה (1986): אפנת הג'קטים, המיקטורנים (מעריב, כותרת במדור אפנה).
- גורדוניאדה (1987): כנס מחזורים של בוגרי תנועת "גורדוניה" (מודעות בעיתונים).
- גימליאדה (1990): כנס גִּמְלָאִים (מודעות בעיתונים).
- גרומיקָדָה (1947): שם עיתון הומוריסטי לשבועות בעריכת ש"י צביאלי, שיצא אחרי נאומו המפתיע של אנדרי גרומיקו בעצרת האו"ם בדבר תמיכתה של ברית המועצות בהקמת מדינה יהודית. ראה ג' קרסל, אוצר ספרות ההומור, תל־אביב תשמ"ד, עמ' 31 (להלן: קרסל).

- דוסיאדה (1986): "בדוסיאדה הזאת, אנשים עם תאוה נלחמים אחד בשני" (ידיעות אחרונות). ראה **דתיאדה**, **חרדיאדה**.
- דרייפוסיאדה (1961): מערכה לזיכוי חף מפשע - "דרייפוסיאדה הפוכה ושמו לבוניאדה" (חירות).
- דתיאדה, דתִידה (1958): שם תכנית סאטירית על הכפייה הדתית, שהוצגה ב"מועדון התאטרון" בתל-אביב. ראה **דוסיאדה** ו**חרדיאדה**.
- וגנריאדה (1986): הוויכוח בדבר השמעת יצירות ואגנר (מעריב).
- וימבלדוניהדה: כינוי בעיתוני הספורט לתכונה סביב משחקי אליפות הטניס בווימבלדון שבאנגליה.
- ושתִידה (1932): מן השמות שהוצעו לתהלוכת הפורים לפני שהתקבל השם **עדלידע**. ראה יו"ט לוינסקי, ספר המועדים, ו (פורים, ל"ג בעומר, ט"ו באב), תל-אביב תשט"ו, עמ' 292.
- זיכְרוניאדה (1991): כינוי לאליפות בין-לאומית בתחום הזיקרון (ולא לפסטיבל כלשהו בזכרון-יעקב כפי שהיה ניתן לחשש על פי **ראשוניאדה** [ראה להלן]). "אלוף הזכרוניאדה" (מעריב, כותרת בראש רשימה על "אלוף העולם בזקרון").
- חומוסיאדה (1994): שם רשת מסעדות מזרחיות בתל-אביב ויפו.
- חופשיאדה (1985): שם מופע לילדים בימי החופשה.
- חזוניאדה (1950): שם המוסף הפורימי של ביטאון הנוער "חזון", בעריכת "איציה צייבאטניק" (י אלפסי). ראה קרסל, עמ' 44.
- חזיריאדה (1958): כותרת טור סאטירי מחורז של ל' דני (נצחק אורן) ב"ידיעות אחרונות" בזמן הפולמוס בדבר גידול חזירים בארץ (נתפרסם שוב בספרו "עשור בחרוזים", עמ' 130).
- חלביאדה (1987, 1992): שם מסחרי למבצע מכירות של "תנובה".
- חלוקיאדה (1937): שם מערכון על תכנית החלוקה של ועדת פיל שהוצג בתכנית "היינו כחולמים" של תאטרון "המטאטא", ובה פזמוני אלתרמן ולאה גולדברג. ראה נ' אלתרמן, פזמונים ושיירי זמר, א, עמ' 294, וראה **קנטוניאדה**.
- חלטוריאדה (1991): כותרת של ביקורת על שידורי יום העצמאות בטלוויזיה (לאשה).
- חלמיאדה (1982): "פניה של החלמיאדה יהודיים" (י"ח בילצקי ברשימה "חלומות חלם", עת-מול, גיליון 41 [ינואר 1982]).
- חנוכיאדה (1986): מבצע בידור לחנוכה (ידיעות אחרונות, מודעה).
- חרדיאדה (1983): כותרת הומוריסטית לאליפות ספורט, כביכול, לחרדים (דבר, במוסף "דבר אחר"). ראה **דוסיאדה** ו**דתיאדה**.
- חתוליאדה (1980): "מעין חתוליאדה" (נורית ארד, תרגום "מסע במצרים" להנס קונינג, עמ' 46); וכן כשם של תחרות והצגת חתולים (מודעות בעיתונים, 1987). והשווה **חתוליה** ברשימה הקודמת.
- טופוליאדה (1985): כותרת לרשימה העוסקת במשפחת השחקנים לבית טופול (מעריב).

- טופסיאדה (1991): כותרת הומוריסטית בראש רשימה על ריבוי טפסים הנדרשים מהעולים (ידיעות אחרונות).
- טניסיאדה (1990): תחרויות טניס (מודעות בעתונים).
- טרמפיאדה: תחנת המתנה לטרמפים. נפוץ מאוד ומצוי גם בספרות החל מתחילת שנות השמונים, כגון: "עמדו חיילים בטרמפיאדה בכביש גהה" (יורם קניוק, בתו, תשמ"ז, עמ' 39).
- יאפיאדה (1991): אפנת החיים של ה"יאפיס" הצעירים. נשמע בבית קפה ילד אביבי, מארס 1991. זהו, אגב, החרוז הטוב ביותר ל**אולימפיאדה**.
- יהודיאדה (1988): "היהודיאדה" (דבר, כותרת בראש פלייטון של יוני להב).
- ירקיאדה (1942): שם עיתונו ההומוריסטי של ש"י צביאלי לחג השבועות (ראה קרסל, עמ' 55).
- כלביאדה (1985): שם לתחרות כלבים (מודעות בעיתונים).
- כלוביאדה (1987): "במקום בית קולנוע יש לנו כלוביאדה מלאה עטלפים וזוחמה" (ערים).
- כפתוריאדה (1982): שם חבורת ילדים בתכנית הטלוויזיה "מה פתאום".
- כרמוניאדה (1990): כותרת רשימה על פסטיבל ריקודי העם בכרמיאל בהנהלת יונתן כרמון (מעריב).
- לבוניאדה (1961): כינוי של לגלוג למערכה לטיהור שמו של פינחס לבון, על משקל **דרייפוזיאדה** (ראה לעיל).
- ליצניאדה (1985): כותרת למודעה במדור סאטירי (על המשמר).
- ליקוקיאדה (1992): כינוי מלגלג למכת החנופה וה"ליקוקים" ההדדיים בפוליטיקה (לאשה).
- מגרשיאדה (1933): בכיתוב לקריקטורה על ספרות במגרשים (ביד חזקה - עיתון הומוריסטי לפסח, תרצ"ג).
- מכביאדה (1932): הוצעה כשם למכבייה הראשונה, אך נדחתה מפני הצעתו של קדיש יהודה סילמן, **מכבייה** (מכתב למערכת של ראובן סיוון [בנו של סילמן], מעריב, 11.7.89; חדשות, 16.7.89).
- ממתקיאדה (1991): שלט מעל מחלקת הממתקים באחת מחנויות רשת שיוק. והשווה **ממתקיה**, **מגדייה** ברשימה הקודמת.
- מנגליאדה (1986): כותרת הומוריסטית לצילום ורשימה על "תרבות המנגל" (על המשמר).
- מרדוניאדה (1986): כותרת תחת תמונת שחקן הכדורגל המפורסם מְרָדוֹנָה (מעריב).
- נופשיאדה (1983): "נופשיאדה באילת" (מודעות בעיתונים).
- נישוקיאדה (1987): "הנישוקיאדה הלאומית" (רשימה בעיתון על ביקורה של צייצולינה בארץ).
- נצחוניאדה (1945): שם עיתונו ההומוריסטי של ש"י צביאלי שיצא לכבוד ניצחון בעלות הברית במלחמת העולם השנייה (ראה קרסל, עמ' 77).
- נקניקיאדה (1985): מודעת פרסומת של אחת מרשתות השיווק.

- סביניאדה (1937?): שמו של עיתון הומוריסטי בעריכת חיים שלמוני, ובו פרודיה על "הרומן בהמשכים" שיצא בשנות השלושים חוברות-חוברות וגיבורתו נערה בשם סָבִינָה.
- סוסיאדה (1958): תחרויות סוסים (ראה דן בן-אמוץ ונתיבה בן-יהודה, מילון אחול-מניוקי לעברית מדוברת, בערכו).
- סיביריאדה (1989): כותרת מאמר על "60 שנה בתולדות ברית-המועצות" (ידיעות אחרונות).
- סינוסיאדה (1987): (מלשון **סינוס** ו**קוסינוס**) "מצב רוחו של דיין מתואר כסינוסיאדה עולה ויורדת" (במחנה).
- סיניאדה (1957): כותרת פומון של ל' דני (יצחק אורן) על מבצע סיני (ידיעות אחרונות, ושוב בספרו "עשור בחרוזים", עמ' 230-231).
- סכיניאדה (1986): כותרת בדבר תופעת הדקירות בסכינים (מעריב).
- סמרטוטיאדה (1986) (העיר). וראה גם **ג'אנקיה**, **שמטיאדה**.
- סנדביצי'אדה (1985): "סנדביצי'אדה של איציק - פרקים בסיפור שכונתי" (ידיעות אחרונות); שם מזנון למכירת כריכים בתל-אביב (1990).
- סנוביאדה (1982): "הסנוביאדה נוה-ממשית" (על המשמר).
- ספורטיאדה (1986): "ספורטיאדה באילת" (כותרת במעריב).
- סקדיאדה (1991): על נפילת טילי ה"סקאד" במלחמת המפרץ (בעיתונים).
- סקסיאדה (1989): "סקסיאדה על אגם ז'נווה", כותרת רשימה על שערוריות בבניין האו"ם בז'נווה (מעריב).
- עגנוניאדה (1985): "לעגנוניאדה" העומדת היום לפני הקורא העברי הצטרף כרד נוסף" (במחנה).
- עוגיאדה (1986): שם של קפה-קונדיטוריה ברמת-גן.
- עכבריאדה (1987): כותרת בראש ביקורת על הופעת להקת "הגשש החיוור" (במחנה). והשווה **עכבריייה** ברשימה הקודמת.
- עפיפוניאדה (1985): תחרות הפרחת עפיפונים.
- פולניאדה (1991): שם פארודי לאירוע מרכזי של "פולנים" (מעריב).
- פולקלוריאדה (1986): כותרת בראש רשימה שנתפרסמה בעקבות ה"תימניאדה" (ידיעות אחרונות). וראה להלן, **תימניאדה**.
- פורימיאדה (1932): אחד השמות לקרנבל פורים בתל-אביב שהוצעו לוועדה, ושהיו שמועות כי הוא שנבחר; ראה ד' פרסקי, זמנים טובים, עמ' 153. זהו גם שמו של העיתון הפורימי ה"חד-פעמי" שיצא בכל פורים, מתרצ'יו עד תש"ב (ושוב בתש"ו), בעריכת ש"י צבילאי. בתשט"ו יצאה חוברת נוספת, והפעם בשם "פורימיירע", על משקל **פרימיירה** (ראה קרסל, עמ' 89-90).
- פחיאדה (1985): "הפחים הצבעוניים שמכסים את הצנרת [בקניון איילון החדש] נראים כמו סתם פחיאדה" (העיר). והשווה **פחיייה**, להלן.
- פיצוחיאדה (1985): ברשימה בעיתון על מסעדה ב"פ. והשווה **גרעינייה**, **פיצוחייה** ברשימה הקודמת.
- פיקניקיאדה (1969): מלשון **פיקניק**. "למה יִבֶּן אתר ביש-גד / בו עורכים

- "פיקניקידה", / / הוא בוכה מבזיון: / הוא דורש פיקניקיון!" (חנניה רייכמן, צרור הומור לצעיר הדור, עמ' 272).
- פיקרסקיאדה (1987): על יסוד הספרות הפיקארסקית הקרויה על שמו של פיקארו, נודד רב תעלולים, גיבורה של ספרות זו (יצחק בן-נר, המלאכים באים, עמ' 213).
 - פלאפליאדה (1985): ברשימה על מסעדה ביפו (מעריב).
 - פלוריאדה (1991): יריד פרחים בהולנד (מעריב).
 - פלסטיקיאדה (1987): מבצע מכירות של מוצרי פלסטיק (מודעות בעיתונים).
 - פנטסיאדה (1992): "הפנטסיאדה ה־3 בהירושימה" (מעריב, כותרת רשימה על תערוכת מכונות הומוריסטיות ביפן).
 - פלישה־יאדה (1944): שם עיתון הומוריסטי בעריכת ש״י צביאלי, שעניינו המחסור בדירות וריבוי הפלישות לדירות מגורים (ראה קרסל, עמ' 92).
 - פרצופיאדה (1948): כותרת בראש טור מחורז סאטירי של חנניה רייכמן, שענינו הצילומים לתעודות הזהות הראשונות (דבר השבוע). נתפרסם שוב בספרו "הדי הימים", תשי״ז, עמ' 145. מנוקד "כהלכה": פֶּרְצוּפִיָּאָה.

פֶּרְצוּפִיָּאָה

לצרכי תעודות־זהות לקראת הבחירות
לכנסת הראשונה, צולמה אוכלוסיית־ישראל
בסרטונים על־ידי צלמים רשמיים במחיר
9 גרוש לסרצוף.

אָף בּוֹר מְחֻלָּט בְּשׂוּדָה דְּקָדוּק	אַשְׁרֵי צֵלָם: שְׁלָל כּה רַב
יְכוֹל מִיד לְמַצּוֹא כָּאן,	לֹא בָּא לוֹ מִמֵּיו עוֹד!
כִּי לֹא־דוֹקָה מְלֻשׁוֹן דִּיּוֹק	וְהוּא, חֲמוּשׁ בְּמִקְשֵׁי־יָו,
נִגְזֵר שֵׁם־עֶצֶם דִּיּוֹקָן:	עוֹשֶׂה לָעֵם צִלְמוֹת.
גַּם בְּשִׁבְלֵי חִיִּים נִרְאָה פָּגוּם	לְאַנְשֵׁים וְלָנָשִׁים,
צָעִיר – מֶרֶב זָקְנָה;	מִתּוֹךְ שְׁוִיץ גְּמוּר,
וְאַלּוֹ סָב, לְפִי תַּצְלוּם,	נִתְּנוּ בְּמַחִיר חֲשָׁעָה גְּרָשִׁים
חֵיב גִּיּוֹס גְּדֻנָּע.	חֲשָׁעָה קִבִּים כְּעוֹר.

חנניה רייכמן, הדי הימים, תל־אביב תשט״ז

- צוקריאדה (1986): נגזר משם המשפחה **צוקר** (העיר, כותרת על פעילותו של נבחר ציבור בשם זה).
- צחוקיאדה (1985): שם של מופע קומי (מודעות בעיתונים).
- צ'חצ'חיאדה (1989): נגזר מכינוי הגנאי "צחצ'ח".
- קנטוניאדה (1938): שם עיתון הומוריסטי בעריכת ח' שלמוני, שיצא בעקבות התכנית לחלק את ארץ-ישראל לקנטונים (ראה קרסל, עמ' 102).
- ראשוניאדה (1983): שם חגיגות קיץ בראשון-לציון (מודעות בעיתונים).
- רובינזוניאדה (רובינזונאדה), רובינסוניאדה (1956): כינוי לספרים וחיים במתכונת "רובינזון קרוזו" לדניאל דיפו, כגון: "רובינזוניאדה של הנרייטה סולד" (יאני אבידוב, נתיבים נעלמים, תשט"ו, עמ' 84). לעניין זה משמשת בדרך כלל **רובינזונדה**. כך, למשל, אוריאל אופק (תנו להם ספרים, עמ' 173) מספר על "רובינזונדות" מקוריות ומתורגמות רבות. **רובינזוניאדה** יכולה לשמש גם לתיאור אפנה או "מכה" של רובינזונאדות.
- רווקיאדה (1983): חגיגה לרווקים ורווקות (מודעות בעיתונים).
- רורקיאדה (1987): פסטיבל מסרטי השחקן מיקי רורק (העיר).
- רס"ריאדה (1988): אירוע כלשהו שהשתתפו בו רס"רים (במחנה).
- שוברטיאדה (1991): אירוע מוזיקלי המוקדש ליצירות שוברט או הנשען עליו (כותרת בידיעות אחרונות).
- שלונסקיאדה (1970): אוסף מחקרים הקשורים ביצירותיו של אברהם שלונסקי. במילה זו השתמש גם שלונסקי עצמו (מכתבים לסופרים עבריים בברית המועצות, עמ' 376, ושם גם: **פושקיניאנה**, בדומה ל**שקספריאנה**, **אמריקנה** ועוד).
- שְמִטִיאדה (1986): כינוי הומוריסטי ל"סרמטוטייה", **משמאטעס** שבידיש (העיר, ביקורת על תפאורה). ראה גם: **ג'נקיאדה**, **סמרטוטיאדה**.
- שנקיניאדה (1985): סוג החיים, הבילוי וכיו"ב המאפיינים את רחוב שנקין בתל-אביב (העיר).
- שפילברגיאדה (1988): פסטיבל סרטי הבמאי סטיבן שפילברג (מעריב).
- שרלוקיאדה (1981): כותרת בראש רשימה על מעריצי שרלוק הולמס (הארץ).
- שְרֶן־סקיאדה (1986): כותרת מלגלגת על "פסטיבל" הופעות של נתן שרנסקי (במדור הומוריסטי של העיתון "שכר לימוד").
- שְשֶׁשיאדה (1984): משחקי אליפות ישראל במשחק השש-בש (מודעות בעיתונים).
- תופיאדה (1990): תחרות של מגדלי תוכים (ידיעות אחרונות).
- תחתוניאדה (1994): כינוי מלגלג על התצוגה בחנויות הלבנים בתחנה המרכזית החדשה בתל-אביב (יהונתן גפן, מעריב).
- תימניאדה (1986): "תימניאדה - חזיון אור-קול וצבע בתימן הקסומה, ברחובות" (ידיעות אחרונות, מודעה).
- תפוזיאדה (1985): "התפוזיאדה - חלום ליל קיץ" (קול ירושלים, מודעה).

עיון בשמות המרובים שהבאנו כאן ומיונם מראה שרק כתריסר מהם נולדו בימים שלפני קום המדינה. שניים מהם קשורים בפורים (פורימאדה, ושתיאדה), אחד בספורט (מכביאדה), ארבעה באירועים פוליטיים (חלוקיאדה, קנטוניאדה, גרומיקיאדה, נצחוניאדה), שניים בתופעות חברתיות של ספסרות ומחסור בדירות (מגרשיאדה, פלישהיאדה) ושניים בנושאים כלליים (חזוניאדה, ירקיאדה). כאן המקום לציין שבתוך המספר המועט הזה, חמישה (!) הם פרי מעשהו של אדם אחד - ש"י צביאלי, שהוציא לאור בשנות הארבעים עיתונים סאטיריים "חד-פעמיים". עיתונים אלו יצאו בסמוך לחגים והוקדשו למאורעות הזמן כשסופית "יאדה מצטרפת אל שם החג המסוים (פורימאדה), אל מה שמאפיין אותו (ירקיאדה - עיתון לשבועות) או למילה המציינת את האירוע המרכזי שהגיליון עוסק בו (גרומיקיאדה, נצחוניאדה, פלישהיאדה).

השמות האחרים נולדו, כאמור, אחרי קום המדינה. חלק ניכר מאוד מהם תוך תקופה קצרה של כחמש שנים, ובעיקר מאז 1987. בתקופה זו נתעצמה אפנת השמות בסיומת זו במידה רבה בשל הופעת המקומונים וסגונם.⁴ רבים מהשמות כאן, שנולדו בעקבות האולימפיאדה, קשורים, כמובן, באירועי ספורט, חגיגות המוניות או מפגשי נופש למיניהם (אולימפיטיאדה, איחודיאדה, אליצוריאדה, בלוניאדה, גורדוניאדה, גמליאדה, וימבלדוניאדה, חגיגיאדה, חופשיאדה, טניסיאדה, פורימאדה, ראשוניאדה, רווקיאדה, ששבשיאדה, תפוזיאדה). כמה מן השמות הם שמות מסחריים של ירידים גדולים (פלוריאדה, פלסטיקיאדה, פנטסיאדה), ויש המזוהים עם שמותיהם של מקומות מסוימים (חלמיאדה, סיביריאדה, סיניאדה, ראשוניאדה), או עם כיתות ומפלגות ביישוב (דוסיאדה, דתיאדה, חרדיאדה). שמות רבים קשורים באוכל, במסעדות ובפיקניקים תחת כיפת השמים (חומסיאדה, חלביאדה, מנגליאדה, ממתקיאדה, נקניקיאדה, סנדביציאדה, עוגיאדה, פיצוחיאדה, פלאפליאדה, תפוזיאדה; והשווה לשמות המסתיימים ב"יה שהבאנו ברשימה הקודמת: גרעינייה, ממתקיה, קבבייה, סטייקיה). יש שמות הקשורים בבעלי חיים, בתצוגות ובמכלאות (הוותיק בהם הוא סוסיאדה, ואחריה - חזיריאדה, חתוליאדה, כלביאדה, כלוביאדה, עכבריאדה, תוכיאדה). אחרים קשורים להומור (פורימאדה, צחוקיאדה), ארוס וסקס (נישוקיאדה, סקסיאדה), למונחי ספרות, אמנות ומדע (חלטוריאדה, סינסיאדה, פיקארסקיאדה, פולקלוריאדה), לאירועים אקטואליים (סקאדיאדה, פרצופיאדה), להוויי הצבאי (טרמפיאדה, רס"ריאדה) ולבירורקרטיה (טופסיאדה). בחלק מן השמות יש נימה ביקורתית, סאטירית, גלגנית, לעתים מעליבה (דוסיאדה, חזיריאדה, חלטוריאדה, תחתוניאדה), בעיקר כלפי קבוצות וולגריות או רעשניות (אספסופיאדה,

יאפיאדה, פרחיאדה, צ'חציחיאדה). כן יש כאלו הנושאים עמם ביקורת על כיעור או על טעם רע (סמרטוטיאדה, פחיאדה, עכבריאדה, שמאטעיאדה). שמות רבים קשורים בשמות משפחה של אנשים, ביניהם יוצרים שעורכים אירוע של מחווה לכבודם, או ששם קשור במסע פרסומת או בשערורייה כלשהי. ביניהם מוסיקאים (וגנריאדה, שוברטיאדה), במאי קולנוע, שחקנים וכוֹנְאוֹגרַפִּים (זילברגיאדה, טופוליאדה, כרמוניאדה, רורקיאדה, שפילברגיאדה), סופרים ומחזאים (בֶּקְטִיאדה, עגנוניאדה, שלונסקיאדה), גיבורים ספרותיים (סביניאדה, רובינזוניאדה, שרלוקיאדה), פוליטיקאים ואנשי ציבור (גרומיקיאדה, צוקריאדה, שְׁרֶנְסְקִיאדה), דמויות היסטוריות (דרייפוסיאדה, גרומיקויאדה), ספורטאים (מרדוניאדה) ועוד.

בין "שילונדע" ל"אנציקלודע"

בנוסף למילים הרבות שהבאנו כאן הנכתבות ונחתמות בסופית **-יֵדָה** או **-יָאדָה** נוצרו גם מילים שצליקן זהה אלא שבכתיבן הן מסתיימות ב**-יֵדָע**, ברוח ה"עדלידע" המקורית מתרצ"ב. מילים אלו מועטות ביותר, ולרוב מוקדמות.

- דלפון-יֵדָע (1954): המוסף הפורימי של העיתון היומי "הבקר" (ראה קרסל, עמ' 34).
- חגליֵדָע (1935): שם תכנית של התאטרון הסאטירי "המטאטא" (ראה נ' אלתרמן, פזמונים ושירי זמר, א, עמ' 291).
- חקלאֵדָע (1983): תערוכה חקלאית (מעריב לנוער, מודעה).
- עלֵדָע (1932): מלשון **עלייה**. אחד השמות שהוצעו לוועדת השופטים, שבחרה בסופו של דבר את השם **עדלידע** (העיתון הפורימי "אץ קוצץ", תרצ"ב, עמ' 10).
- רדלאֵדָע (1963): שם תכנית רדיו לפורים המורכב מן המילים **רדיו ועדליאדע** (על המשמר).

אפשר לראות בנקל שמילים אלו קשורות ברובן לעדלידע עצמה, או שהן משמשות כשמות עיתונים היתוליים פורימיים (דלפון-יֵדָע, חגליֵדָע, עלידע). ה"ראדלידע" (חידוד לשון המרמז למשדרי רדיו פורימיים) נוצרה ב-1963, ורק עשרים שנה אחריה (1983) נולדה מילה נוספת המסתיימת ב**-יֵדָע** - ה**חקליאדע** הראשונה. המילים החדשות היחידות מאז 1963 המזכירות את ה**עדלידע** הן **קולנועדע**, שם מסחרי לליל הקרנות של סרטי גולן-גלובוס בפורים תשמ"ד, ו**תעסוקדע**, מרכז מידע בענייני תעסוקה (1989; מודעות בעיתונים).

בעיתונות הבלתי-מנוקדת מופיעות בשנים האחרונות מילים נוספות המסתיימות ב-**ידע**, ובמבט ראשון נראה כאילו הן חורזות ל**עדלידע**, ולא היא. אלה הם שמות שהסיימת בהם היא -**ידע**, רובם שמות מסחריים של מפעלים או מבצעים שונים. כך השם **חידונידע** - שמה של סדרת חידונים לנוער בטלוויזיה, וכך הוא אפילו השם **מכבידע** (1985), שאינו אלא שמו של חידון שמשתתפיו מגלים ידע בתולדות ה"מכבי", היינו: מִכְּבָּדֵעַ. כמוהו גם שם המשדר **אולימפיידע** - שיש בו משחק מילים, והוא משדר של הפגנת ידע בענייני אולימפיאדה (1993), ולא מכבר הופיעה גם **האנציקלופיידע** שהיא אנציקלופדיית ידע ממוחשבת (1993).

שמות מחודשים אחרים, שגם הם מסתיימים ב-**ידע**, מבוססים גם הם על משחקי לשון מיוחדים. כך הוא השם **שילונידע** - שמה של החידה המצוירת או המצולמת המופיעה ב"ידיעות אחרונות" - שאיננו חורז עם **עדלידע**. אני משער שמה של החידה הוא "שילונידע", ויש כאן משחק מילים קונדסי ברוח "תשבצי ההיגיון" המשלב את שם משפחתו של כותב הפתשגן, יגאל שילון, עם הניב הסלנגי "שלא נדע!". ושמה בכל זאת שם החידה הוא "שילונידע" והוא חורז ל**עדלידע**!

נשוב אל **היאדה**. המציץ ברשימתנו הארוכה יראה שסיימת זו קנתה לה אחיזה של ממש בלשון עד כדי הפיכתה לסיימת חופשית העשויה להיות בסיס ליצירת מילים שעניינן מקום ציבורי, תופעה חברתית כללית וכיו"ב. בעיניי ראיתי ובאוזניי שמעתי אדם נכבד קם באמצע ישיבה שאינה מושב לצים ושואל בקול ברור את המארח: "סליחה, איפה הפישיאדה?". אף שאיש מן הנוכחים לא שמע מילה זו מימיו, הבינו הכול את כוונת השואל המבקש למקומו של אותו חדר קטן שאדם מטיל בו את מימיו. והרי זו הוכחה מאין כמוה לחייו החופשיים של צורך זה בלשונו (ואם תרצו, לנזילותה של הלשון, "נזילות" תרתי משמע), לפחות בלשונו המדוברת ובכתיבה העיתונאית שיש בה משהו מן הסאטירה וההומור.

אך דומה שיחיד במינו ובאופיו הוא החידוש הירושלמי כקיצור שמו של זה, והוא השם המקוצר ל**ידה** המקובל בסלנג הירושלמי כקיצור שמו של "בית הספר התיכון שליד האוניברסיטה העברית בירושלים". אין פלא שהברקה זו, המתברת את **ליד** עם ה"א הידיעה של המילה שאחריה לכלל מילה אחת, נקלטה במהירות, עד כדי כך שרבים מתייחסים כיום לכינוי זה במלוא הרצינות, מבלי להרהר אפילו מנין בא. אין ספק שהקרקע לצמיחתו של חידוש-חידוד זה היא כל אותם שמות מרובים הבאים בעקבות ה**אולימפיאדה** וה**עדלידע**.

והמאבק עדיין נמשך

כפי שראינו, נמשך עדיין (בעיקר בלשון הדיבור ובסלנג) המאבק בין ה"ייה לבין ה"יאדה, ועדיין משמשות בערבוביה מילים תאומות, המסתיימות באחת

משתי הסיימות הללו - גרעינייה וגרעיניאדה, חומוסייה וחומוסיאדה, פיצוחייה ופיצוחיאדה, קאציקייה וקאציקיאדה ועוד, אלא שדומה שבעת האחרונה נוטה האפנה יותר לצד ה"יאדה".

וכיוון שפתחנו את הסדרה כולה בחגיגות פורים התל-אביביות, נשוב אל חגיגות הפורים ההן ונזכיר חידוש נוסף מאותם ימים המסתיים ב"ייה. מדובר בשמו של ריקוד שנולד בתל-אביב בסוף שנות העשרים, שלוש שנים לפני הולדת העדלידע. הרקדן והבמאי ברוך אגדתי, יוזם חגיגות העדלידע ומנהלן, פרסם במודעות על נשפי הפורים שלו של שנת תרפ"ט "הוראות לריקוד ההמוני תל-אביביה". מילות השיר שנועד להפוך לאותו ריקוד רונדו המוני הן: "כולנו חכמים / וכולנו נבונים. / כולנו יודעים את התורה: / תל-אביביה".⁵ אולי הושפע שם הריקוד מאפנת המילים שנתחדשו אז בסיימת "ייה, ואולי גם משמו של ריקוד ארץ-ישראלי אחר - הצירקסייה, אך לצערנו, אין רוקדים כיום את ה"תל-אביביה" אפילו ב"כרמוניאדה" של יונתן כרמון בכרמיאל.

ונחתום את הסדרה בשיר שהופיע בשער העיתון הפורימי "אץ קוצץ", שיצא בירושלים בשנה שבה נולדו המילים **עדלידע ומכבייה**. את החוברת ערכו ז' ששר (הוא זלמן שניאור) ודניאל פרסקי, והשיר שבשערה מופיע בחתימת "אנחנו" (אולי חיבור משותף של שני העורכים). השיר, המזכיר בשם את ק"י סילמן מבית-הכרם וברמז את ברקוביץ ("גדל היחס"); חתנו של שלום עליכם), מספר בלגלוג על שבעת הזקנים שהתחבטו בין "חינגא-פור" לבין "פורימתא" ושמות אחרים, עד ש"נמצא אחד פֶּקֶחַ" בין שבעת הממונים, הומוריסטן גדל-היחס וחופר במטמונים: 'פנינה הנה מצאתי על משקל אולימפיאדה, שם גמיש ומצלצל: עדלידע! עדלידע!'.⁶

הערות

1. "מסע העדלידע", לשוננו לעם מד (תשנ"ג), ב, עמ' 51-61; "פיצוחייה-יהיה!", לשוננו לעם מה (תשנ"ד), ב, עמ' 55-64.
2. ראה תולדות אגודת הכורמים, בעריכת א' עבר-הדני, ראשון לציון 1966, עמ' 96.
3. בשל אורך הרשימה הושמטו כאן פרטים ביבליוגרפיים אחדים (כגון תאריכי העיתונים, שמות כותבי המאמרים ועוד). פרטים אלו שמורים אצל המחבר ובמערכת.
4. וראה גם רשימתי "ממכתב-עתיים למקומון ולחינמן", קשר, כתב-עת לחקר העיתונות היהודית, 17 (1994).
5. צילום המודעה מתרפ"ט מופיע עתה בקטלוג "אגדתי - ארבע פנים", תל-אביב תשמ"ה.